

GAZETA

DE TRANSILVANIA.

ANŞA

(KЪ ПРЕАНАЛТА БОИЕ.)

AA IX-LEA.

N° 57.

Brashov, 15. Julie.

1846.

Gazeta de Transilvania şi Făbia pentru mine, inimă şi literatură аь предъ по
зи an дитре 8 (24 dăzечері) арцінт, iar pe zi жмътате an 4 ф. арцінт. Презстерация се поате
фаче ла тоате к. к. дерегъторіѣ де пощъ, iar дн Іаші ла DDлор N. şi Хр. Георгіѣ şi дн Бъкрещі
ла D. Iosіѣ Romanov.

АРТИКОЛ ПРЕГЪТТОРІѢ.

Ideї despre creşterea poporului.*)

Дитре обіектеле, къ каре се депринде
тѣмъ де акът, е чел маї де днсемнат кре-
щереа попорълѣ. — Фіе-каре от воїеще
а фі. ферічіт нъ пѣмаї дн скърта асть віацъ
пѣмътеанъ, чі ші дѣколо де морънт. Спре
ажъщереа зпѣ асеменеа скоп — ла тоді чеї
къ мѣтеа съпътоасъ е кѣпоскѣт — нѣмкпѣте
ажъта дитре атъта, ка крещереа, едъкаціеа.
Е зо проверъ де тѣте зѣле, кѣмкъ едъкаціеа
дл фаче пе от а фі от; дрепт каре едъка-
ціеа е, кареа пе дѣпсъл, де ші нъ сѣгърѣ,
даръ маї кѣ сеамъ, дл поате фаче ферічіт,
саѣ неферічіт. Оарешікѣт де сѣне есе аїчі
дѣтревареа: аѣ дл че стъ даръ едъкаціеа;
саѣ че днсемнеазъ: едъкаціеа отълѣ?
Ачеаста днсемнеазъ, але десволта тоате фа-
кѣтѣдѣле отълѣ асфелѣ, ка съ і се мѣжло-
чѣаскъ ферічіреа; днсемнеазъ, ка: десволта-
реа дѣцелесълѣ, а сѣмърѣлор ші а воїнці
— voluntas — лѣ се капете дѣрѣчѣнеа, ка-
реа съ і. продѣкъ нъ пѣмаї ферічіреа пѣмъте-
анъ, чі ші чеа а віедеї дѣколо де мор-
тънт. Ші дѣ ачеаста провіне о алтъ дѣ-
треваре: дл че тѣп тревѣе съ фіе даръ едъ-
каціеа? — Фіе-каре едъкаціе, прекът ші чеа
а попорълѣ неавѣрат ші дѣпѣте де тоате,
тревѣе съ фіе моралъ ші релецеоасъ,
прѣ зрмаре ашезатъ сѣвт кѣрма ші інспе-
вѣеа релецеї.

Съ vedem даръ аргѣмѣтеле прѣ каре
се аратъ, кѣмкъ шкоала саѣ едъкаціеа попо-
рѣлѣ тревѣе се стеа дл чеа маї стрѣсълѣ
гѣтѣрѣ кѣ релецеа?

Дл едъкаціеа попорълѣ ші а едъкато-
рѣлор ачестѣа чеа маї де фрѣнте лѣаре а-
мѣнте о чере тревѣнда попорълѣ. Есперѣн-
ца де тоате зѣле е мѣртѣре, кѣмкъ ші чеа
маї маре десволтаре дѣцелесълъ, чеа маї
фѣпъ чѣвілісаціе дѣкъ нъ поате — нѣчі ва
пѣтеа — асѣгѣра вінеа пѣмътѣск а іншілор

ші а попарълор. Вінеа чел адеѣрат пре-
кът ла інші, аша ші ла попаръ дѣтредѣ
пѣмаї пе віртѣтеа нефѣдѣрѣтѣ, пе капачѣта-
теа де а се домѣ пе сѣне, пе змѣлітате, пе
кѣмпѣтаре ші пе сѣнчѣра дѣмпѣнѣре а дато-
рѣлор кѣтре Дѣмнезеѣ, кѣтре маї марѣ ші
чеї де апроапе се поате дѣтѣмеїа. Прѣн зр-
маре едъкаціеа моралъ ші релецеоасъ е тре-
вѣнда чеа маї де фрѣнте а попорълѣ, кареа
дакъ нъ се дѣмпѣнѣще, орѣ каре алтъ едъка-
ціе е фѣрѣ фолос, ва дл ашѣмѣте релецїї е
адѣкътоаре де стрѣкѣчѣнѣ. Дл контрѣ де
с'а дѣрѣдѣчѣнат одатъ едъкаціеа релецеоасъ,
атѣнчї ші чеа дѣцелесълъ ва авеа ефект маї
мѣлт; каре кѣ атът маї вѣртѣос тревѣе а се
да попорълѣ, кѣ кѣт е маї адеѣрат ачеа,
кѣмкъ креаторъ ші пе ачѣла аша л'а фѣкѣт
ка съ о поатъ прѣїмі, ші кѣ десволтареа тѣ-
тѣлор факѣлтѣдѣлор оменѣцї е калеа, пе каре
поате ажъще отъл ла чел маї дѣпалт град
ал депѣнѣреї ші ал ферічіреї деодатъ. —
Дрепт ачеаа де нъ се поате нега, кѣмкъ ас-
фелѣ тревѣе съ фіе дѣтокмѣтѣ едъкаціеа
попорълѣ, атѣнчї нъ рѣмъне дѣдоїалъ, ка
че едъкаціе есте де а се да едъкаторѣлор по-
порълѣ. . . Асфелѣ зѣче зо скрѣитор ашѣме
Strietz. Дѣпсъл адѣче депѣн ла лѣмѣнъ ачѣл
адеѣр маре, кѣмкъ пе отъл фѣкѣт дѣпъ тѣ-
пѣл ші асемънареа лѣї Дѣмнезеѣ тревѣе
съ л кондѣчем кѣтре Дѣмнезеѣ. Кѣчї Дѣмне-
зеѣ е а лѣї дѣчѣпѣт ші скоп де пе зрѣтѣ.
Отъл дѣсъл прѣн фѣрѣндѣле сале патѣмі аде-
сеорѣ се рѣпѣще спре кѣрѣрѣ перѣкѣлоасе.
Семѣдѣеа дл дѣгѣфѣ, шїл фаче а се пѣне
дл контрѣ, мѣнѣеа дл априѣде, сѣмъвалѣтатеа
дл дѣдѣосѣще. Се чере даръ пѣнтрѣ дѣпсъл
о легѣмѣнте; е де лѣсъл а л рѣдѣка прѣн вір-
тѣте маї пре сѣс де слѣвѣчѣнѣле сале; ші
ачеаста пѣмаї прѣн релецеа чеа кѣратъ се
поате мѣжлѣчї. Дакъ прѣн едъкаціе воїцї аї
да мѣжлок пѣмаї спре кѣщѣгарѣа пѣнеї де
тоате зѣле; дакъ спре ачѣст скоп сокотѣдѣ
а фі дѣдѣстѣлъ десволтареа мѣнѣеї лѣї дѣ
мѣсѣрѣ пе кѣт се поате маї маре, ші кѣл-
тѣвіреаї спре а фі четѣдѣан; прѣн о асфелѣ
де едъкаціе нъ вецї ведеа фолосъл черѣт, ва
дл ашѣмѣте релецїї се вор паще стрѣкѣчѣнѣ;
кѣчї прекът а дескоперѣт лѣї Наполеон кон-
теле Карпѣт дѣтре дѣщѣнѣдѣреа са деспре

*) Ачѣст артікол ар авѣ лок дл фѣіе; дар скрѣї-
торѣл дѣ черѣ лок дл газетъ, апої лѣсацї съ
чѣтѣаскъ ші полѣтѣчїї идеї деспре едъкаціе, фѣрѣ
кареа лор пе тот мѣнѣтѣл лѣ се мѣдѣсѣск невоїле.
Red.

Irlandia врео леце, кареа съ пъ дндръспіаскъ а о пропъне ші пентръ Англіа ші Скодіа. Трїзмѡвл репеалімор (карїі воіеск а се десвіпа) é депліа. . . Дін партеа теа сънт преа дндкредінгат, къ парламентълві британік ді é взрат песте пвтіицъ а гзверпа Ирландіа. Спре ачест скоп се чере парламент патриотік. . . Фъгъдвіелі, жзъррі де непъртініре, воінца взратъ фолосеск нїмік, дакъ ліпсеск фаптеле кореспонзеторе. Ної черет фапте, дндплїніре, іар пъ ворве гоме, пъ фъгъдвіелі. . . Ної ажпсеръм дн ал 46леа ап аї аша пвмітеї зпїрі къ Британіа маре. Дечї дн зрмареа ачестеї пвміте зпїрі де 46 апї дн че старе се афль Ирландіа? Еъ лас ка съ ръспзндъ репортзріле офїчіале date de комїсарїї пентръ сърачі: „„Днтре опт мїліоне лъквіторї аї Ирландіеї сънт дбъ мїліоне ші 300,000, карїї цет днтр'о десъвзршітъ съръчіе, саъ престе тот апъл, саъ дн о маре парте дін ачела. . . Дъранїї ірланзі сфере маї марї ліпсе ші дзрерї, цїпереа віедеї лор атърпъ дела треві песїгъре, днтъмплъторе, . . . é песте пвтіицъ а дескрїе днтокта сфєрїріле ші съръчіа дъранїмор твнчїторї. Дн тълте цїнзтзрі сїнгъра лор хранъ сънт картофїї, сїнгъра лор везтзръ ана шчл.““ — Дакъ тъ днтреваді де фолосъл че ар адъче десфачереа зпїрії, ръспзпсъл теъ есте ачеста: 1) Прїн десфачере с'ар регъла пвмъръл депзтадімор ла парламент дін партеа Ирландіеї; 2) щерцереа зпїрії ар да попорълві ірланд зп дрепт лъмзрїт де аледере, къчі ачел де акъта есте пвмаї о бажокзръ. Спре п. комїтатъл Корк ал кърїї депзтат сънт еъ аре опт сзте мїї лъквіторї, дін карїї пвмаї 1500 сънт алегъторї, кънд дін коптръ Валес дн каре пвмаї къ чева é маї маре днпопорареа, алегъторї аре 36 мїї; 3) дін лъквіторїї четъдімор Ирландіеї сънт пвмаї пе $\frac{1}{3}$ атъді алегъторї, пе къді сънт дн Англіа; 4) ачел ръъ преа вьтъмъторїз, къмкъ Ирландіа днграшъ о вісерїкъ (чеа протестантъ), де кареа авїа се цїне $\frac{1}{10}$ парте дін лъквіторї с'ар рїдіка къ тотъл ші с'ар редъче ла о тъсзръ потрївїтъ. Нічі зп мїністръ съшї пвїе дн кан нічі ка прїн віс, къ ва ліпїді пе попоръл Ирландіеї, пълъ пъ ва віндека ачесте реле. Чеа дївтъїе грезтате ші пъпасте е стареа попорълві дъран. Аїчі заче адевърата прїчілъ а твзрор фърѡделецімор ші а кърпчелелор зчїдерї; прїчіпа ачеста тревзе черчетатъ ші депъртатъ. Еъ прегїнд рестрїндереа пропрїетарїмор. Спзїз лъмзрїт къ позл мїністерїз тревзе съ стеа гата: 1) А регъла фбрте віне дрптерїле арендаторїмор; ачеста ар фї адевъратъ тъсзръ пентръ апърареа віедеї (!), 2) Съ се дѡа деспъгзвіре днтреагъ пентръ тоте клъдіріле ші пентръ орї че днвзпътъдірі днтрепрїнсе де арендаторї дн пътълпъл кълїват де еї. 3) Дрептъл де а зълодї сепълътзрі песечерате съ днчете къ тотъл. 4) Престе тот съ пъ аївъ лок нічі зп дрепт де зълодїе афаръ пвмаї кънд аренда е лъатъ пе 21 апї. 5) Пропрїетарїї съ фїе къ тотъл ліпсїді де дрептъл де а скоате пе ѡменї дін мошіа арендатъ пвмаї пентръкъ п'ар пвте пльті кіріа, декът пвмаї дакъ аренда é пе 31 апї. 6) Трїзпалеле жѡдекъторещї

пентръ дъранїї арендаторї съ треакъ прїа о реформъ тоталъ (ка дбъ вор днчета твъсрїле ші деспоїерїле) шчл.“ —

Церманїа. Аша пвмітелъ пазперїсн (адїкъ пвмърѡса съръчіе) днчене а се мїшка ші а фаче претенсїї пъ пвмаї дн Белрїѡ, Англіа, чї ші дн тълте пърдї але Церманїеї. Пе ла 1. Ізліе ла орашъл Варен дн дъкатъл Олденвзрг се ръскъларъ лъкръторїї пе зі ші пвмаї къ 180 осташі ді пвтеръ ліпїді.

— Дн Гзссенштатд дін Віртемверга зп оїерїз апъте Гаїрїнг опт неом де 65 апї дшї зчїсе певаста къ зп кіп неавзїт. Маї зптеї ді тзрпъ пе ла кърчзп късзторїз топїт дн зреке, дін каре непорочїта фемеїе ръмасъ къ дзрерї къмплїте; дзпъ ачѡѡ маї дъзпъзі апкъкъ зп сфедел, пе каре къ зп чокап днченъ съл ватъ дн капъл еї, дар ачела се дндої фїїнд сзпдіре; спзркатъл апкъкъ алт сфедел маї грос, каре іаръш пе іптрънд віне, маї пе зртъ о токъ де врео 12 орї къ чокапъл пълъ ді сфъртъ къпъдіпа ші тзрї. Спзркатъл неом дн 29. Ізніе се спъзззръ дн темпїцъ.

Ръсіа ші Полонїа. Дн зрмареа зпвї преаналт зкас днтпърътеск пе вїиторїз се вор щерце пентръ тотдеазпа тот фелїлъ де вьтї, каре маї ретъсесеръ днтре провінціїле ръсеїдї ші Полонїа. Спре скопъл ачеста с'аъ ші ашезат дн Петерсвзрг о комїсіе сзпт пресїдїнда марелві прїнд клїронот, кареа ва пвне дн лъкваре хотърѡреа марелві цар.

Газетеле стръїне повестеск ка зп пъ щїѡ че де мїнъне, къмкъ маї дъзпъзі царъл Ніколаѡ петрекънд ла Варшавїа, авъ днтръ нїмік а порнї пе злїді педестръ, фъръ нічі о свїтъ; ва М. Са днтръ ші днтр'о кафеенеа, къпоскътъ де адъзрїле ѡменїмор немълцзміді, черѡ днїедатъ, петрекъ кътева мїнъте прїетїнеїдї къ чеї адъпаді, карїї фїреще дшї кам пердъсеръ фаца, апої се депъртъ. Спзп іаръш, къ тълді полонї ар фї днченът къ тот дін адїнсъл а днвъца лімва ръсѡскъ — пълъ ші дн Галїціа, знде пъ ле маї ажвог гръматїчіле. — Ачестеа сънт адевързрї, дпсъ ші ачѡѡ é адевър къ дін ачѡї дъранї, карїї маї де кърънд депзпчїасеръ пе маї тълді повїлі, пърташі ла револздіе, се афларъ іаръш зпїї ѡморѡді, фъръ съ се щїе прїн че тълъ.

Дзпъ щїріле дін Петерсвзрг пъ есте адевърат, къ дін Асіа с'ар апропіа о колеръ нбъ кътре Ръсіа (поте къ нічі політіка де акъм пъ маї аре тревзїицъ де колеръ).

Прїндъл де Віртемверга, логоднїкъл марей прїндесе Олга сосї ла Петерсвзрг дн 28. Ізніе ші фѡ прїїміт къ чеа маї деосевїтъ помпъ. О ескадръ де нбъ ліпїї, къ къте 100—120 тзвзрї дн днтъмпнїъ департе пе маре пълъ кътре Свіне-мънд дн жос ші дн салтъ къ къте 21 де салве, іар царъл, фїиторїзл съъ сокръ, днтрепъкъ къ треї фїї аї сзї, къ цїпереле съъ дъчеле де Лаїхтемверг ші къ прїндъл Петръ де Олденвзрг ді ешї днпїнте спре Кропцат, зп мїл марїн де парте. Към л'аъ прїїміт сокра ші мїреаса, маї гъчѡаскъ ші чїтїторїл. — Дн 29. Ізніе се днченъзръ мапевреле аша пвмітелор гарде днтпърътешї дн пвмър де шесе зечї мїї; депрїндерїле вор цїне патръ септъмънї.

